

Produkce a odbyt českého biomléka

Ačkoliv mléko a mléčné výrobky patří k hlavním biopotravinám nakupovaným českými spotřebiteli a svůj pětinaový podíl na rostoucím trhu s bioprodukty drží dlouhodobě, v prvovýrobě a zpracování sledujeme spíše stagnaci. Situace souvisí především s odbytem na českém trhu, kde nabídka ekofarem stále převyšuje poptávku domácích mlékáren. Kolik biomléka se v Česku vyprodukuje, zpracuje nebo exportuje, mapovala v roce 2018 Analýza produkce, odbytu a zpracování biomléka v ČR.

Chov dojníc v ekologickém zemědělství (EZ)

Ačkoliv počet ekofarem s chovem dojníc každoročně narůstá, počet dojníc dlouhodobě stagnuje okolo sedmi tisíc kusů. V EZ se chovají jen zhruba dvě procenta dojníc z jejich celkového stavu 369 tisíc kusů. Výrazný rozdíl je také mezi podílem bio dojníc na celkovém stavu skotu v EZ a jejich celorepublikovým podílem (viz tab. 1).

Protože ekologický způsob chovu dojníc vyžaduje větší nároky na péči, prostor i krmiva, jsou stáda v porovnání s konvenční menší. U konvenčních chovů je nejvíce dojníc chováno v podnicích nad 200 kusů dojených krav (38 % v rozmezí 200 až 500 kusů, 34 % v rozmezí 500 až 1000 kusů a 11 % v chovech nad 1000 kusů). V EZ je nejvíce dojníc chováno ve stádech 200 až 500 zvířat, jen výjimečně jsou nad 500 kusů (jen dva podniky v roce 2017). Polovina ekofarem má počet dojníc do deseti kusů. Konvenční dojnice dosahují v průměru okolo 2,5 laktace za život, v ekochovech je to zpravidla dvojnásobek. Výjimkou nejsou chovy dosahující osmi laktací. Vysoká brakace dojníc v konvenčních chovech (poruchy plodnosti, metabolická onemocnění a poruchy pohybového aparátu) je důsledkem stresu z vyso-

Zhruba 40 % biomléka bylo do konce roku 2018 exportováno do Německa prostřednictvím odbytového družstva České biomléko, což mj. umožnilo stabilizovat výkupní ceny biomléka na tuzemském trhu. Farmáři v Německu však rychle zareagovali na poptávku biomléka pro německý trh; řada konvenčních farem zahájila v letech 2016 a 2017 konverzi a od roku 2019 ji již pokrývají svou vlastní bioprodukcí. Situace v odbytu biomléka v ČR se tedy nyní zásadně mění, a pokud budeme hledat dlouhodobě stabilní řešení, je jím jednoznačně orientace na tuzemský trh. Preference českých potravin u spotřebitelů roste, navíc biomléko a bio mléčné výrobky mají po dětské biovýživě největší potenciál získat oblibu českého zákazníka. Podpořit tento trend by mohla i avizovaná propagační kampaň MZe na podporu biopotravin a ekologického zemědělství, která byla zahájena samostatnou expozicí na výstavě Země živitelka v roce 2018. Následně bylo v září realizováno výzkumné kvantitativní šetření, jehož hlavním cílem bylo zhodnocení pozice značek Bio a jejich vnímání a dále zmapování trendu a zjištění bariér nakupování biopotravin. Na základě výsledků výzkumu byly nastaveny cíle, které prostřednictvím vhodných informačních a komunikačních kanálů přiblíží značky BIO spotřebitelům, a připravena komunikační strategie kampaně. Kampaň je Evropskou komisí notifikována do roku 2020 s celkovým rozpočtem 120 milionů korun.

dojníc řadí do první desítky zemí EU (8223 litrů v roce 2017). Dlouhodobě narůstá užitkovost i u bio dojníc; 4846 litrů v roce 2017 představuje zhruba 60% podíl konvence. (Pozn.: pokles dojivosti v EZ v rámci EU činí 20 až 30 %)

Uplatnění na trhu

V ČR se uplatňují dva způsoby odbytu biomléka: přímým prodejem ze dvora a přes schválené

výrobců, z toho sedm mlékáren, a to Polabské mlékárny a. s., OLMA, a. s., Hollandia Karlovy Vary, a. s., Mlékárna Valašské Meziříčí, spol. s r. o., Ekomilk s. r. o., Bohušovická mlékárna, a. s. a LACRUM Velké Meziříčí s. r. o. Pouze pět z nich se však zabývá zpracováním biomléka a výrobou bio mléčných výrobků, dvě jsou pouze registrované jako biozpracovatel, certifikovanou produkci však nemají žádnou.

Tab. 1 – Vývoj stavu dojníc v EZ a jejich podíl na stavu dojníc celkem v ČR (2010–2017)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Počet ekofarem s chovem skotu	990	1 378	1 732	2 134	2 054	2 124	2 254	2 454
Počet ekofarem s chovem dojníc	58	88	105	123	135	134	126	141
Stav skotu celkem v EZ	151 814	174 644	196 911	213 303	224 873	237 635	246 684	255 978
z toho dojníc v EZ	4 303	5 686	7 080	7 047	7 402	7 370	6 913	6 686
Podíl dojníc na skotu v EZ celkem	2,8%	3,3%	3,6%	3,3%	3,3%	3,1%	2,8%	2,6%
Podíl dojníc v EZ na dojnících v ČR	1,1%	1,5%	1,9%	1,9%	2,0%	2,0%	1,9%	1,8%
Celkem ČR								
Stav skotu celkem	1 349 286	1 343 686	1 353 685	1 352 822	1 373 560	1 407 132	1 415 658	1 421 242
z toho dojníc	383 523	373 832	373 136	367 327	372 632	376 144	372 510	369 802
Podíl dojníc na skotu celkem	28%	28%	28%	27%	27%	27%	26%	26%

Tab. 2 – Uplatnění biomléka na trhu

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (odhad)
Nakoupené biomléko celkem (tis. l)	26 722,2	25 337,0	26 463,0	28 653,6	30 742,9	29 427,2
Zpracováno na biopotravinu (tis. l)	11 340,4	10 884,7	8 469,3	8 367,8	8 524,4	9 924,0
Podíl objemu biomléka zpracovaného na biopotravinu (%)	42,4	43,0	32,0	29,2	27,7	33,7
Zpracování bio faremními mlékárnami (tis. l)	0,0	0,0	0,0	0,0	128,0	160,8
Podíl objemu biomléka zpracovaného bio faremními mlékárnami (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,5
Konvenční zpracování (tis. l)	6 501,1	5 452,2	6 406,6	7 379,7	7 721,1	7 227,8
Podíl objemu biomléka zpracovaného v konvenční výrobě (%)	24,3	21,5	24,2	25,8	25,1	24,6
Export (tis. l)	8 880,8	9 000,0	11 587,1	12 906,1	14 369,4	12 114,6
Podíl objemu biomléka na export (%)	33,2	35,5	43,8	45,0	46,7	41,2

kého zatížení zvířat. Lepší životní podmínky krav v ekologických chovech se odráží i ve spotřebě léčiv. Podíl dojníc léčených antibiotiky na mastitidu vemene je ve srovnání s konvenčními chovy poloviční.

Produkce kravského biomléka

Přibližně sedm tisíc dojníc zajišťuje roční produkci 32 milionů litrů biomléka, což je zhruba jednonásobný podíl na celkové produkci mléka u nás. (Pozn.: ÚZEI eviduje ještě druhý údaj o produkci biomléka, mírně vyšší okolo 34 mil. litrů, který zahrnuje navíc produkci spotřebovanou na farmě ke krmení telat.)

Z pohledu užitkovosti se Česká republika s konvenčními chovy

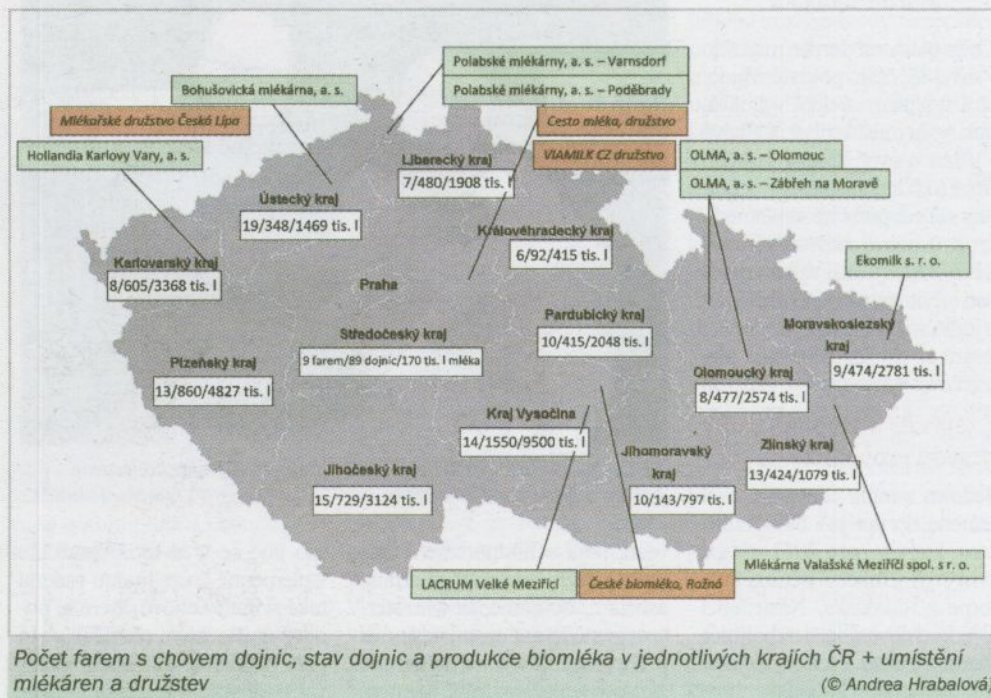
odběratele (odbytová družstva, mlékárny, minimlékárny – registrované zpracovatelé, export).

Ke konci roku 2017 bylo v Registru ekologických podnikatelů (REP) registrováno celkem 49 zpracovatelů kravského biomléka a výrobců mléčných výrobků. Z původních osmi v roce 2007 se jejich počet zvýšil šestkrát, v posledních letech stoupá zejména počet faremních mlékáren. Těch bylo na konci roku 2017 registrováno 37 a většina z nich prodává mléčné výrobky přímo z farmy.

Z pohledu zpracování objemu mají klíčovou roli tradiční mlékárny. Zpracování biomléka a výrobu mléčných biopotravin má kromě 37 faremních zpracovatelů registrováno aktuálně 12

Mimo to je registrováno pět menších výrobců: Tavíra sýrů Salix s. r. o. vyrábějící biosýr a čtyři výrobci přepuštěného Ghí. V roce 2017 ukončila zpracování biomléka Mlékárna Polná spol. s r. o., dále pak výrobce Aromatis, s. r. o., a jeden výrobce Ghí. Dále jsou pro obchod se syrovým biomlékem v REP registrována čtyři odbytová družstva: České biomléko, Mlékařské družstvo Česká Lípa, VIAMILK CZ družstvo a nové družstvo Cesta mléka. První jmenované nakoupené biomléko téměř výhradně exportovalo, zbylé tři prodávají biomléko do tuzemských mlékáren.

Podíl biomléka prodaného mlékárnám nebo odbytovým organizacím jako biokomodita se po-

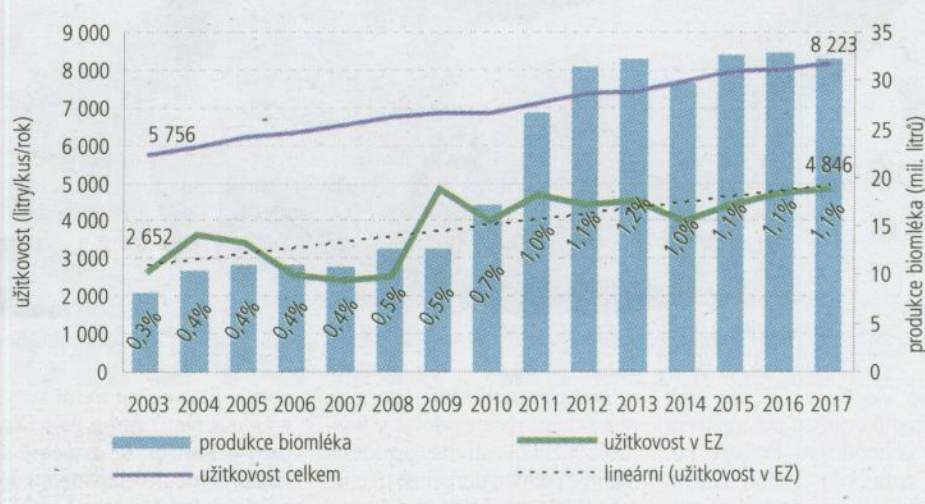
hybuje v rozmezí od 81 do 95 % na celkovém objemu vyprodukovaného biomléka z farem. Pokud k tomu započítáme asi deset procent, které byly využity ke krmení telat (podle šetření ÚZEI asi 6 %), a čtyři procenta zpracovaná na farmě, pak lze konstatovat, že bez certifikátu, tedy jako konvenční mléko, je z farem prodáváno jen velmi malé množství, jež se meziročně mění podle situace na trhu. Mlékárny a odbytová druž-

stava mají v podstatě ošetřeny všechny velké producenty biomléka u nás, tj. 51 farem s roční produkcí nad sto tisíc litrů. Z toho tři farmy z Plzeňského kraje exportují biomléko bez prostředníka do Německa a tři větší farmy dodávají dlouhodobým odběratelům do konvence. Důvodem jsou zejména dlouhodobé smluvní vztahy a vzdálenost odbytového místa.

Z celkového objemu nakoupeného biomléka bylo na výrobu bio mléčných výrobků v ČR v letech 2013–2014 využito jen zhruba polovina nakoupeného biomléka. Teprve v roce 2018 se znovu předpokládá nárůst zpět nad hranici 60 procent.

Otázka výkupní ceny biomléka byla v rámci prováděného šetření zodpovězena jen několika málo respondenty a jen za některá období, proto nebylo možné vývoj ceny relevantně vyhodnotit. Na

Vývoj produkce kravského biomléka a srovnání užitkovosti dojníc v EZ a celkem v ČR (2003–2017)

rem. I přesto, že objem nakoupeného biomléka ve sledovaných letech mírně vzrostl, konvenční zpracování tvořilo stále 25 % (podrobně viz tab. 2). Navýšený objem však nebyl využitý ke zpracování v ČR, ale na export, který oproti období 2013–2014 vzrostl zhruba o deset procent.

Biomléko v českých mlékárnách

Objem nakoupeného biomléka mlékárnami mezi roky 2013 až 2015 mírně klesal, v roce 2016 se vrátil na úroveň roku 2014 a od té doby je více méně konstantní (okolo 16 300 tis. l). Mlékárny nakupují biomléko přímo z farem i přes odbytové organizace. Přímý nákup z farem u nich stále převažuje a činí 77–86 procent.

Analýza ukázala, že nejvíce biomléka zpracovávají mlékárny na biopotravinu v letech 2013–2014

základě získaných informací však je možné konstatovat, že za sledované období nebyly výrazné cenové rozdíly mezi odbytovými organizacemi a mlékárnami.

Nejnižší výkupní cena 8,70 Kč/l byla realizována v roce 2017 jednou odbytovou organizací a jednou mlékárnou, ostatní subjekty v tomto období nabízely podle poskytnutých dat 10,67 až 11,50 Kč/l.

Analýzu produkce, odbytu a zpracování biomléka v ČR, která byla součástí zakázky MZe „Biomléko“, (realizátorem PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, z. s.), zpracoval v listopadu 2018 Biointstitut, o. p. s.

Pro ČTPEZ připravily
Pavína Samsonová
a Andrea Hrabalová
Biointstitut, o. p. s.